

Warszawa, dnia 21 października 2011 r.

RPO-682795-VII-720.4/11/WS

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji z wizytacji
w Izbie Zatrzymań Oddziału Żandarmerii
Wojskowej w Krakowie
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 19 września 2011 r., do Izby Zatrzymań Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Krakowie, przy ul. Montelupich 3 (zwanej dalej: Izbą lub placówką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP). W wizytacji wziął również udział pracownik Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, jego przedstawiciele sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób osadzonych w Izbie, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji:

- przeprowadzono rozmowy na temat funkcjonowania Izby z Komendantem Wydziału Żandarmerii Wojskowej w Krakowie oraz funkcjonariuszem wyznaczonym do pełnienia służby w Izbie;

- dokonano oglądu Izby, w tym: pomieszczeń dla osadzonych żołnierzy, pomieszczenia do podgrzewania posiłków, umywalni i toalet dla zatrzymanych, palarni, pokoju lekarskiego, depozytu rzeczy należących do osadzonych chorych zakaźnie, magazynu ubrań roboczych i pościeli oraz pokoju dyżurnego.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: instrukcję obsługi izby zatrzymań, szczegółowy zakres działania izby zatrzymań, opinię na temat Izby sporządzoną przez sędziego Wojskowego Sądu Garnizonowego w Krakowie, pismo sygnalizacyjne Wojskowego Prokuratora Garnizonowego, sprawozdanie z nadzoru służbowego Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej, książkę skarg i wniosków, pisma komendanta Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Krakowie kierowane do Kierownika Wojskowej Administracji Koszar nr 7 w Krakowie w sprawie dostosowania Izby do postanowień rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 marca 2010 roku w sprawie izb zatrzymań (Dz. U. Nr 63, poz. 394).

2. Legalność pobytu

Izba funkcjonuje na podstawie rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 marca 2010 roku w sprawie izb zatrzymań (Dz. U. Nr 63, poz. 394), zwanego dalej rozporządzeniem.

Usytuowana jest na terenie Garnizonowego Ośrodka Mobilizacyjnego w Krakowie.

W wizytowanej placówce umieszczane są osoby zatrzymane w przypadkach określonych w art. 17 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 roku o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz. U. Nr 123, poz. 1353, ze zm.).

Umieszczenie w Izbie można również zastosować wobec żołnierza będącego w stanie nietrzeźwości lub odurzenia w obiekcie zajmowanym przez organ wojskowy, a także w rejonie obiektów koszarowych lub zakwaterowania przejściowego jednostki

wojskowej albo w innym miejscu wykonywania zadań służbowych lub w miejscu publicznym, który swoim zachowaniem daje powód do zgorszenia, znajduje się w okolicznościach zagrażających jego zdrowiu lub życiu albo zagraża zdrowiu lub życiu innej osoby lub mieniu, co wynika z art. 38 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2009 roku o dyscyplinie wojskowej (Dz. U. Nr 190, poz. 1474).

Ponadto, w Izbie mogą być umieszczani żołnierze na podstawie art. 88 ust. 1-3 ustawy o dyscyplinie wojskowej, tj. osoby skazane na karę aresztu izolacyjnego.

Z informacji uzyskanych od Komendanta Oddziału Żandarmerii wynika, iż w okresie od stycznia 2010 r. do września 2011 r. w Izbie umieszczonych zostało 11 żołnierzy. Większość z nich została zatrzymana w związku z toczącymi się w ich sprawie postępowaniami. Czas pobytu w Izbie zatrzymanych żołnierzy nie przekroczył dopuszczalnego przepisami prawa okresu. W trakcie wizytacji w placówce nie przebywała osoba zatrzymana.

3. Personel

W Izbie zatrudniony jest na pełnym etacie jedynie kierownik Izby, który organizacyjnie jest umiejscowiony w Sekcji Profilaktyki Wydziału Prewencji. Resztę obsługi stanowi, wykonując swoje obowiązki w systemie dyżurowym, 11 funkcjonariuszy Żandarmerii Wojskowej, którzy nie są zatrudnieni w Izbie, lecz w innych Sekcjach. W celu przygotowania do pełnienia służby w Izbie przeszli oni dwutygodniowy kurs dotyczący obsługi izb zatrzymań, który odbył się w Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim. Krajowy Mechanizm Prewencji uznaje, że jednorazowe przeszkolenie nie jest wystarczające i grozi utratą nabytych umiejętności. Właściwe przeszkolenie funkcjonariuszy Żandarmerii Wojskowej bezpośrednio pracujących z zatrzymanymi zmniejsza prawdopodobieństwo wystąpienia złego traktowania. Personel Izby powinien wiedzieć jak pracować z trudnymi osobami bez wyrządzania im krzywdy, jak udzielać osobom w różnym stanie fizycznym czy psychicznym pierwszej pomocy, jak radzić sobie ze stresem i agresją oraz uaktualniać sukcesywnie wiedzę, jak również udoskonalać umiejętności w omawianym obszarze.

Standardy Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego) wskazują, że nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Żandarmerii Wojskowej. CPT kładzie szczególny nacisk na konieczność rozwijania umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej.

W razie potrzeby umieszczenia w Izbie kobiety-żołnierza, w czynnościach z tym związanych bierze udział przeszkolona w tym celu kobieta z Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie.

4. Warunki bytowe

W Izbie znajduje się 5 pomieszczeń 2-osobowych, w tym jedno przeznaczone do wykonywania kary aresztu izolacyjnego. Zgodnie z § 26 ust. 1 rozporządzenia osoby zatrzymane na podstawie art. 17 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy o Żandarmerii Wojskowej oraz żołnierzy osadzonych na podstawie art. 38 ust. 1 ustawy o dyscyplinie wojskowej umieszcza się w pomieszczeniu jednoosobowym, natomiast osoba karę aresztu izolacyjnego na podstawie art. 88 ust. 1-3 ustawy o dyscyplinie wojskowej może być umieszczona w pomieszczeniu wieloosobowym. W związku z tym pomieszczenia 2-osobowe wykorzystywane są jako pojedyncze, oprócz pomieszczenia do wykonywania kary aresztu izolacyjnego, które może być wykorzystywane jako 2-osobowe. Wszystkie pokoje wyposażone były w podesty do spania, stoły, taborety oraz szafki na rzeczy osobiste zatrzymanych. Meble, stanowiące wyposażenie pomieszczeń, zostały pozbawione ostrych krawędzi i przymocowane na stałe do podłogi. W każdym z pomieszczeń dostępny był tekst Porządku dnia. Drzwi nie posiadały drzwiczek służących do podawania posiłków oraz do zakładania kajdanek osobom osadzonym. Ponadto, Izba nie była wyposażona w urządzenia sygnalizujące otwarcie drzwi wejściowych oraz okien w pomieszczeniach dla zatrzymanych. W placówce nie było również wyodrębnionego pomieszczenia do realizowania widzeń osoby odbywającej karę aresztu izolacyjnego. Zgodnie

z wyjaśnieniami Komendanta Żandarmerii Wojskowej, w przypadku osadzenia takiej osoby, widzenia mogłyby być realizowane w jednym z niewykorzystywanych pokoi.

Komendant Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Krakowie, wskazał, iż powyższe braki wynikały z faktu, że placówka była remontowana w czasie obowiązywania rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 14 grudnia 2001 r. (Dz. U z 2001 Nr 157, poz. 1852), które nie wprowadzało powyższych wymagań.

Ściany pomieszczeń dla zatrzymanych zostały pomalowane zmywalną farbą olejną. W dniu wizytacji były czyste, bez uszkodzeń. Ponadto, w pokojach zamontowano uchylne okna, zabezpieczone od wewnątrz siatką stalową. W taki sam sposób zabezpieczono w salach kaloryfery. Temperatura panująca w pomieszczeniach dla zatrzymanych nie budziła zastrzeżeń przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji. Każda cela wyposażona jest w przycisk instalacji przyzywowej, umożliwiający w razie potrzeby wezwanie żołnierza pełniącego służbę w Izbie.

Pokój dyżurnego wyposażono w sygnalizację instalacji przyzywowej. Na ścianie wywieszono Obowiązki osoby osadzonej w Izbie oraz Porządek dnia. W pomieszczeniu tym przeprowadza się kontrolę osobistą żołnierza umieszczanego w Izbie oraz odbiera od niego przedmioty przyjmowane do depozytu, który jest także w tym pomieszczeniu, w stalowej szafie, przechowywany.

Izba posiada palarnię, w której wymianę powietrza zapewnia zamontowana wentylacja mechaniczna.

Na terenie Izby wyodrębniono pomieszczenie sanitarne do utrzymywania higieny osobistej oraz toaletę dla zatrzymanych żołnierzy. W umywalni znajdują się dwa natryski oraz dwie umywalki. W toalecie umieszczono dwa ustępy oddzielone od siebie za pomocą murowanej przegrody o wysokości ok. 1 m., pisuar oraz 2 umywalki. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji, murki oraz drzwi zamontowane przy sedesach, ze względu na ich niskie umiejscowienie, nie zapewniają w sposób dostateczny intymności osób korzystających z toalety.

Drzwi obu pomieszczeń są w górnej części przeszklone. W każdym z nich zastosowano wentylację grawitacyjną. Ich ściany wyłożono glazurą, podłogi zaś terakotą. Stan pomieszczeń można określić jako bardzo dobry.

Jedno z pomieszczeń placówki spełnia rolę magazynu, w którym znajduje się czysta pościel, odzież robocza oraz środki higieniczne (pasty do zębów, mydło). W osobnym magazynie składowana jest brudna pościel i odzież, w przeznaczonych na ten cel pojemnikach przechowywane są również rzeczy osób podejrzanych o nosicielstwo chorób zakaźnych.

W Izbie wyodrębniono również pomieszczenie do przygotowywania lub podgrzewania posiłków. Jego wyposażenie stanowią: lodówka, kuchenka mikrofalowa, kuchenka elektryczna, czajnik, zlewozmywak, stół, krzesła oraz szafki. Stan czystości pomieszczenia nie budził zastrzeżeń wizytujących. Przebywający w Izbie zatrzymani żołnierze otrzymują suchy prowiant. Sprawdzenie dat przydatności produktów żywnościowych dostępnych w dniu wizytacji, nie ujawniło artykułów przeterminowanych.

5. Traktowanie

Z informacji uzyskanych od Komendanta Izby wynika, że ani w 2010 roku, ani w roku bieżącym wobec żołnierzy umieszczonych w Izbie nie stosowano środków przymusu bezpośredniego. Analiza książki skarg i wniosków nie ujawniła żadnych skarg złożonych przez żołnierzy zatrzymanych w Izbie.

W analizowanym okresie, w placówce nie miało również miejsca żadne wydarzenie nadzwyczajne. Nie złożono także żadnego zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Ponadto, nie toczą się postępowania dyscyplinarne ani karne przeciwko żołnierzom przydzielonym do obsługi Izby.

6. Prawo do informacji

W czasie wizytacji ustalono, iż podczas osadzania w Izbie każdy żołnierz jest ustnie informowany o prawach i obowiązkach, które przysługują mu w jednostce. Taka praktyka w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji nie gwarantuje rzetelnego zapoznania się osób zatrzymanych z przysługującymi im prawami oraz ciężącymi na nich obowiązkami w trakcie pobytu w Izbie. Zatrzymanie w Izbie stanowi dla wielu z nich nowe doświadczenie związane nieodłącznie ze stresem, uniemożliwiającym

pełne zrozumienie przepisów regulaminu, z którym mogą się zapoznać jedynie w opisany wyżej sposób. Niezbędna jest zatem zmiana sposobu zapoznawania się osób zatrzymanych z treścią praw osadzonego w Izbie na taki, który będzie dawał im gwarancję przyswojenia jego postanowień w warunkach wolnych od pośpiechu i konieczności wykonywania innych czynności.

7. Prawo do opieki medycznej

W Izbie jest wydzielone pomieszczenie lekarskie, jednakże w dniu wizytacji nie było wyposażone w odpowiedni sprzęt medyczny i lekarstwa. Pan Komendant wskazał, iż jest to spowodowane tym, że przez większą część roku placówka nie jest wykorzystywana. W przypadku osadzenia osoby właściwy sprzęt i lekarstwa jest dostarczany na miejsce.

Ponadto, zgodnie z informacjami uzyskanymi od Pana Komendanta w trakcie oglądu, każdy osadzany żołnierz jest przed przyjęciem do jednostki badany przez lekarza celem uzyskania stosownego zaświadczenia o braku przeciwwskazań do umieszczenia w Izbie. Badania te wykonują lekarze z firmy Scanmed MultiMedis sp. z o.o. z siedzibą w Krakowie. W przypadku wystąpienia zagrożenia życia osadzonego żołnierz z obsługi Izby powiadamia pogotowie ratunkowe, a następnie udziela pierwszej pomocy.

8. Rekomendacje

Czynności przeprowadzone przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji pozwalają uznać, iż w Izbie Zatrzymań Wydziału Żandarmerii Wojskowej w Krakowie – generalnie rzecz biorąc – przestrzegane są prawa osób osadzonych.

Po przeanalizowaniu nieprawidłowości, jakie pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji ujawnili podczas wizytacji, działając jednocześnie w oparciu o art. 19 *Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, Krajowy Mechanizm Prewencji rekomenduje podjęcie działań zmierzających do:

1. przeprowadzania systematycznych szkoleń żołnierzy oddelegowanych do pełnienia służby w Izbie;
2. zmiany sposobu udostępniania zainteresowanym informacji o prawach i obowiązkach, które przysługują im w jednostce (np. umieszczenie na wewnętrznej stronie pomieszczeń dla osadzonych lub wydawanie każdorazowo kserokopii regulaminu do pokoi);
3. wyposażenia okien oraz drzwi w pomieszczeniach dla osadzonych w urządzenia sygnalizujące ich otwarcie;
4. zamontowania w drzwiach pomieszczeń dla osadzonych drzwiczek służących do podawania posiłków oraz zakładania kajdanek;
5. wyposażenia sedesów w przesłony zapewniające intymność podczas korzystania z nich.

Z
a

z
e
s
p
ó
ł

p
o
d
p
i
s
u
j